

Елин Пелин

Пролетна измама

Рано в света неделя отец Игнатий се метна на своето пъргаво врано конче, прекръсти се, излезе из широките манастирски порти и се спусна надолу към полето да обиде ниви и ливади.

Зад сините планини на изток, из едно море от светлина и слава, се показваше пламналото лице на майското слънце и събуденото зелено поле широко и весело се къпеше в лъчите му и празнуваше. Навсякъде миришеше на пролет, на зеленина, на вретенила ръж, на цъфнали овошки. Неиде се обаждаше гугутка, по отрупаните с цвят сливащи бръмчеа пчели. По синурите подвикваше пѣдпѣдък, по трънаците любовно се боричкаха немирни врабчета, вдигаха се на облаци и с цвѣркот изчезваха над зелените нивя. Сърцето на пролетта биеше усилено, бързо и новият живот над земята трескаво се готвеше дя използва хубавия ден. От близкото село се носеше набожен ек на камбана и приятно трептеше в пресния сутрешен въздух.

Всичко това радваше отец Игнатия. Той бодро седеше на кончето си, а то вървеше живо, прѣхтеше самодоволно с ноздри и игриво се перчеше. От време на време ездачѣт гладеше гиздавата му грива и приятелски му говореше:

– Лука! Лука! Ах ти, Лука!... Драго ли ти е, сине?

Лука разбираше, прѣхтеше по-силно и триеше светла грива о ръката на господаря си.

Отец Игнатий не бе излизал скоро от манастира, та сега напредналата пролет го увличаше и някак го трогваше. Той се радваше на бухналото в зеленина поле и лицето му сияеше. Разговаряше с пчелите, които бръмчеа, и с пѣстрите пеперудки, които леко се но сеха над зеленината. Неговото затворено калугерско сърце бе се разцѣфнало от умиление като цвете. Той се озѣрташе наоколо като избягал от клетката врабец и гледаше на всички страни, по всички краища тая зелена картина, тия далечни планини, толкова чисти и тѣй рязко откромени в дълбочините на ясното и лазурно пролетно небе, – гледаше, дишаше, мечтаеше, тананикаше си весели песнички и сякаш се подмладяваше. Да речеш – подети-няваше, защото той и така не бе стар.

– Лука! Хей, Лука, драго ли ти е? – потупваше той кончето по гривата.

То се наперчваше, трѣгваше раван, и отец Игнатий подскачаше леко върху седлото и викаше:

– Хоп-хоп, хайде хоп!

Когато слънцето се извиси и над полето настана горещина, отец Игнатий съблече расото, турна го под себе си върху седлото и особено

възхитен, той извади от дисагите шише с ракия и продължително си пийна. Тогава му дойде на ум да си попее и той тихичко подкара на получерковен глас някакъв шеговит мотив от една селска песен:

Село е варе викнало
от бяла Нона вдовица,
вдовица
напушеница,
ей гиди, село гупаво!

Отец Игнатий вървеше все между буйно вретенилите ниви, готови утре да развият клас. Гласът му беше дебел, но той пееше тихичко, сладичко, повечето на себе си и приличаше на голям черен бръмбар, изхвъркнал след дъжд изпод горските листа.

Полето беше безлюдно. По пътищата, които се кръстосваха из него, не се мяркаше ни един човек. Тая самота беше приятна на отец Игнатий, защото свободно можеше да си мечтае и да си пее за всичко, каквото желае.

Той си пийна още няколко пъти от шишето в дисагите и неговата калугерска душа бе се освободила от черното расо, което тъй дълго я покриваше. Силите на плодотворящата земя бликнаха в кръвта му. Той изпя някаква черковна песен, благослови две врабчета, които се съчетаваха на една клонче пред очите му, и прати благодарност на бога по една чучулига, която отиде в небесата. И като смъркаше честичко от шишенцето, усмихваше се на някаква хубава мисъл, която го обзе, и подкара нещо като песен:

Да имах... ех!
Да срещна... ех!

Отец Игнатий дълго време мрънка това. Еднакво, еднообразно и все на един и същи глас.

Да имах... ех!
Да срещна ... ех!

Но след като вдигна пак шишето, мисълта му се откачи от тоя трън. Той смуши кончето с махмузите и прибави по-високо на същия глас:

Една жена...

Една жена... Да има, ех!

И като въздъхна, викна въодушевено на кончето си:

– Ех, Лука, Лука! Любил ли си ти? Лука, а, Лука!

Лука пръхна с ноздрите си, сякаш не разбра, и забърза, Отец Игнатий заподскача на седлото и завика:

– Хоп-хоп... хайде-хоп!

И пак запя.

Да има, ех!... Една жена!

Да срещна... ех!

Слънцето печеше и във въздуха се чувствуваше лека мараня. Щурци усилено цвъркаха наоколо. Нивята слабо се вълнуваха. Отведнъж отец Игнатий спря кончето, повдигна се на зенгиите и почна внимателно да се взира към една далечна точка в нивята. По самото мургаво лице, което сега бе зачервено, премина сянката на едно предугадено щастие. Той хвана къдравата си черна брада, повдигна се повече на седлото и още по внимателно се вгледа. Далече някъде, на един синур между зелените ниви, се белееше нещо и шаваше.

„Жена е – реши в себе си отец Игнатий, – с бяла забрадка – трябва да е седнела.“

Той подкара кончето, спря се и пак гледа.

– Да е жена-а – жена е! Да е сама-а – сама е!

Отец Игнатий подкара пак напред кончето, без да снесе очи от оная бяла пребрадка, която хем шаваше в зелените вълни на това житно море, хем все на едно място седеше. Бедният калугер пак почна да си говори:

– Да е жена-а – жена е! Да е сама – сама е! Младичка трябва да е!

Той подкара кончето по-бързо, като не снемаше очи от бялата пребрадка, която спокойно се развяваше из нивята. Той гледа, гледа, докато му се замъгли погледът, изтри очите си с ръка и пак гледа.

– Да е жена – жена е! Да е сама-а – сама е! Коя ли ще да е?

Наоколо, по цялото полско ширине, се не мяркаше жива човешка душа. Това още повече учуди отца Игнатия.

– Жена – самичка сред полето! За бурен ли е излязла толкова далеч? Не е! Заспала си е сред нивята като праведница. Трябва да не ѝ е чиста работата.

Отца Игнатий се усмихна.

– Кой знае? Може и да не спи! – помисли си той. – Знам ги аз жените, Видяла ме е и е рекла, чакай уж да се скрия, та да го подмамя. Не крий се, не хитрувай, аз и без това ще дойда! – заговори с глас той.

През ума му минаха всички познати жени от, селото, което се виждаше далеч в полето, и той се мъчеше да отгатне коя ще бъде тая.

– Стой, Лука. Стой дядо ти да си помисли!

Спря кончето си той и пак дълго гледа и му се стори, че тая бяла женска пребрадка по едно време взе да му кима и да го вика.

– Чакай! Чакай, не бързай – ще дойда! – рече калугерът и пак дълго се вглежда.

– Дяволите да я вземат, коя е тая, та си така играе с мене? – усмихна се той, удари кончето и се упъти смело нататък.

– Напред, Лука!

Лука полетя бързо. Отец Игнатий заподскача на него, а в очите му се замаяра жената, която ту се по даваше, ту се скриваше в зелените вълни на ръжта.

Когато стигна до високия синор, зад който на няколко крачки беше жената, пребрадката се изгуби от очите му, защото синурът бе висок, а пътеката бе хлътнала иско.

Отец Игнатий спря кончето, повдигна се на зенгиите, гледа, занича, но напразно – нито жената се виждаше, нито пребрадката ѝ. Тогава той се прокашля и извика високо:

– Добрутро... добрутро!

Класилата ръж слабо зашумя и леко се запреливаха вълнички над нея. От нивата не се показва и не се обади никой. Той се повдигна на зенгиите и извика по-високо:

– Добрутро... добрутро!

Но пак никой не се обади. На отец Игнатий се стори, че в полето настана черковна тишина. Той смуши кончето, качи се в нивата и погледна.

На няколко крачки пред него, върху едно ниско колче спокойно се белееше на слънцето черепът на една конска глава, равнодушно гледаше отец Игнатия с празните си големи очни дупки и нахално му се смееше с едрите си редки зъби.

КРАЙ

Публикуван първоначално в сп. Общо дело, IV, кн. 4, януари 1904, с. 275–278, под заглавие „Илюзии на Отец Игнатий“, с подзаглавие „Разказ от Елин Пелин“ и посвещение „Т. Куневу“. С новото заглавие и при запазване на посвещението, но на места основно преработен, включен в Разкази, т. I, 1904, с. 104–109, и последващите издания на Разкази, т. I. Наново и цялостно преработен, като е отстранено и посвещението, за СГ¹, 1938.

Пред писателите-белетристи Елин Пелин съобщава на 3 май 1949: „Имаше един телчар в нашето село, може би най-бедният човек в селото, обаче един оригинален човек, извънредно много умен и – как да ви кажа – любовчия. Той имаше слабост към женския пол. Затова обичах с него да си приказвам. Разправяше ми интересни работи.

Бай Митре се казваше. Той ми викаше: «Е, бае, ела утре, аз ще бъда там и там с телците, да си приказваме. И ти сладко приказваш, ама и много сладко слушаш.» И аз ходех при него и си приказвахме. И като приказвахме веднаж, така, в една нива насреща – ама се вълнуват хубаво нивите от вятъра – нещо се мярка, ту се белне, ту се скрие. И той, какъвто беше: «Това е някоя жена», – каже. Рекох: «Бай Митре, това е истина някоя жена. Това е нивата на едикоя си – имаше една красива булка – дали не е тя.» Рекох: «Я иди да видиш; аз ще ти паса телците, ти върви да видиш.» И понеже той беше човек, така с чувство, припна. Беше един симпатичен човек, късичек, много, много беден, припна бос нататък – отиде. Видях го по слога, така дебне, насам-нататък гледа. По едно време връща се и се смее. Казва: «А бе, знаеш ли каква излезе тая работа? Една бяла забрадка се вижда в нивата, а то една конска глава ми се озъби.» Селяните имат обичай да турят конска глава в нивата на кол, и това е един вид магия да не уручасват посевите. Това често, пъти сте го срещали по полето като ходите. «А бе, – каже, – не беше булката. Озъби ми се една конска глава.» Посмяхме се, поприказвахме. – Оттам ми дойде хрумването за «Пролетна измама» – разказът за калугера, който отива сутрин на разходка и вижда в нивата нещо да се белее. Това е едно хрумване, една идея. Вярвам, че на всекиго от вас, които пишете и се занимавате с тия работи, по този начин са му идвали идеи.“

Още при включване на разказа в Разкази, т. I, 1904, някои места са основно изменени, наново написани. Промените са посочени в Събрани съчинения, II, 1958, с. 329–335.

Доста многото поправки, внесени в текста при подготовката му за СГ², 1938, са предимно от стилистично-художествен характер: още повече са съкратени обясненията и разсъжденията на автора, стегнати и оживени са описанията, премахнати са някои сравнения, отстранени са прилагателни и не книжовни диалектни думи и обрати, езикът е опростен. По-характерните промени са посочени в бележката към Събрани съчинения, II, 1958.

Елин Пелин. Съчинения, том I – Разкази 1901–1906, „Български писател“, 1972 г.

Източник: Словото

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5294>]

-
1. Съчинения на Елин Пелин. Под редакцията на Т. Боров, С., к-во „Хемус“, т. I, 1-о изд. 1938
  2. Съчинения на Елин Пелин. Под редакцията на Т. Боров, С., к-во „Хемус“, т. II, 1-о изд. 1938